POTOPA

Napsal: HENRYK SIENKIEWICZ — Velký historický román

I.

V té době, kdy v Republice vše na kůň sedalo, co žilo, meškal Karel Gustav v Prusích, jsa zaujat dobýváním měst pruských a vyjednáváním s kurfirstem.

Po snadném a nenadálém výboji bystrý bojovník poznal, že švédský lev polstil více, než jsem s to jeho vnitřnosti ztráviti. Po návratu Jana Kazimíra pozbyl naděje, že udrží Republiku; srikaje se jí vtuchu cele, chtěl aspoň největší část své kořisti podržeti, a to především Prusy královské, provincii, která k jeho pomoci přilehala, žírné, bohaté a četnými velkými městy oživené.

Leč provincie, jak se první počala brániti, tak dosud stála vytrvale při pánu svém a při Republice. Návrat Jana Kazimíra a konfederaty započatá vojna. Tyšovecká mohly pruského ducha oživiti, ve věrnosti utvrditi, i rozhodl se proto Karel Gustav zlomiti povstání, potříti Kazimirovy vojenské síly, aby Prusům odňal naději na pomoc.

Musil to ostatně učiniti z ohledu na kurfirsta, který vždy byl ochoten držeti se silnějšího. Král švédský ho poznal již dokonale, i nepochyboval ani na chvíli, že kurfirst opět se postaví na královu stranu, jestliže se vážky osudu v jeho prospěch nakloní.

Když tedy obležení Marburgu bylo zdlouhavě — neboť čím fisilovněji bylo dobýváno, tím statečněji se pan Veiher bránil — hnul se Karel Gustav do Republiky, aby Jana Kazimíra aspoň na kraji jeho území zastihnul.

A jelikož čin u něho následoval po rozhodnutí jako zahřmění po blesku, svolal vojska běžící při městech, a než si kdo v Republice vzpoměl, než se zpráva o jeho pochodu roznesla, minul již Varšavu a do největších plamenu požáru se vrhnul.

Šel, bouři podoben, hněvem, pomstou, zarputilostí jsa hnán. Deset tisíc koní za ním šlapalo pole ještě sněhem pokrytá, pěchoty ze zimních bytů sbíral a ubíral se až k jihu Republiky.

Cestou pálil a stínal. Nebyl to již onen bývalý Karel Gustav, pán dobrý, lidský i veselý, tleskající jízdě polské, mžourající při hostinách a pochlebující vojákům. Nyní, kdekoli se ukázal, tekla krev šlechtická i selská. Cestou potíral "party", zajatce věšel, nikoho neživil.

Ale jako když v houštině boru silný medvěd nese své těžké tělo, drtě cestou keře a haluze, jdou vlci po stopě jeho i neodvažujíce se zastoupiti mu cestu, tím více se zadu naň dorážejí; tak i ony party tahly za armádou Karla Gustava, rostouce přibíráním nových houfů stále více; šly za Švédy, jako jde stín za člověkem, a vytrvaleji než stín, neboť šly ve dne v noci, v pohodě i nepohodě; před Švédy pak kazily mosty, ničily zásoby, musili se tudíž Švédové bráti krajinou jako pouští, nemajíce kam by hlavy schovali, nebo kde by se hladovice, posilnili.

Sám Karel Gustav poznal brzo, jak strašné jest jeho předsevzetí. Vojna se kolem něho rozlévala široko, jako moře se rozlévá kolem lodě, jež do víru se dostala. Planuly Prusy, planula Velkopolska, jež první poddanství přijavši, první také chtěla jařmo švédské svrhnouti, planula Malopolska, i Rus, i Litva i Žmujdž. V zámcích a ve velkých městech jako na ostrovech se ještě drželi Švédové, vesnice, bory, pole, řeky lyly již v polských rukou. Netoliko jednotlivce, netoliko menší podjezd, ale ani celý pluk nesměl se odvážiti, aby se od hlavního švédského sboru odálil, neboť hned zmizel bez stopy, a zajatci, kteří do selských rukou padli, umírali za strašlivých muk.

Časté bývaly porady v táboře švédském. Šli s králem: bratr jeho Adolf, jenž měl velení nad vojskem, Robert Duglas, Jindřich Horn, příbuzný onoho Horna, jenž pod Custochovou byl selskou kosou usmrcen, Valdemar, hrabě dánský i onen Mueller, jenž pod Jasnou Horou svou válečnou slávu zůstavil, i Ašemberg, ve vedení jízdy mezi Švédy nejzběhlejší, Hammeršild, který děla ve své správě měl, a starý zbojník Arfuid Vittemberg, svým vydíráním prosluly, jenž s posledními zbytky zdraví choulil, neboť byl stížen příjmem nemocí, a Forgel a mnozí jiní — vesměs vůdcové osvědčení a v dobývání měst i v poli tolikéž před královým duchem do pozadí ustupující.

Co učiníte, jestli koním se nedostane netoliko sena a ovsa, ale i střech a chalup lidem, a jestli nepohodou pomrou? Kde jsou vojska, která nám na pomoc přijdou, kde zámky, ve kterých bychom se mohli nasytit a unaveným lidu dopřáti odpočinku? Nesrovnávám se s vaší slávou, ale kdybych byl Karlem Gustavem, nevydával bych slávu tak velikými vítězstvími nabytou v šanc nové vojny.

Na to odpověděl Karel Gustav:

Já také, kdybych byl Vittemergem.

Potom připomenul Alexandra macedonského, s nímž byl rád porovnáván, i šel ku předu honě pana Czarnieckého, ten pak nemaje sil ani valných, ani vycvičených, unikal před ním, ačkoli unikal jako vlk, odhodlán jsa stále se vracetí. Časem ubíral se před Švédy, časem po straně, časem zapadl do hlubokých lesů a pouští, jel ku předu, tak že oni se domnívali, že ho honí, kdežto on šel za nimi, pobíjel opozdělé, tu a tam pobil celý podjezd, pobíjel volnější jdoucí pěší pluky, napadl vozy se spuží. A Švédové nikdy nevěděli, ze které strany na ně uderí. Nejednou za soumraku nebo za tmy započínali palbu z děl a musket do houštin, majíce za to, že mají nepřátele před sebou.

Konečně dopadli ho pod Golembiem, nedaleko ústí Vieprze do Visly. Některé prapory polské stojíce připraveny a vrhnuvše se útočně na nepřátele, způsobily postrach a zmatek. Nejprve uderil pan Volodyjovski se svým lanckorounským praporem na kraleviece dědského Valdemara, a pan Kaveczi Samuel a mladší Jan sehnali s návrší obrněný prapor najatých Anglicanů, Wikilsonem vedený, a v okamžení ho zničili, jako když štika rybku polknc, a pan Malavski strefil se s knížetem biponským, bratrem královým, tak že lidé i koně se pomísili jako prach, který dva větry z různých stran přinesší a vítr z něho není.

V okamžení zahnán byl Švédové k Visle, což když Duglas viděl, pospíšil svým s vybranou jízdou na pomoc. Leč rozehnání i tato nová posila zadržeti nemohla; Švédové počali skákati s vysokého břehu na led, a tak mnozí klesali mrtví, že se jich brzo černalo mnoho na sněžném poli jako litery na bílém listu. Padl kralevic Valdemar, padl Wikilson, a bratr králov, bvv sražen s koně, zlomil si nohu — padli však také pánové Kaveczi, pan Malavski i Rogovski pan Tyminski i Chvinski a Torunecki, jediný jen pan Volodyjovski, ač se do řad švédskvch ponořoval jako potápěč do vody, ani nejmenší rány neutržil.

V ten čas přitáhl sám Karel Gustav s hlavní silou i s děly, a nyní změnila se tvárnost boje. Ostatní pluky Czarnieckého bez kázně a bez výcviku nedovedly vytrvati v pořádku, někteří koně po ruce neměli, jiní nedbajíce zákazů, odpočívali po chatách. Když nane nepřítel uderil z nenadání, ihned se rozprášili, utíkajíce k řece. Pan Czarniecki dal proto odtroubiti na ústup aby pluků, které první uderily, nepozbyl. Jedni se odebrali za řeku, jiní do Konskovoli, zustavujíce pole i slávu vítěze Karlu Gustavovi. Pluky, jež za řeku ušly, dlouho stíhaly prapory Zbrožkův a Kalińského, jež při Švédech ještě zůstávaly.

V táboře švédském nastala nesmírná radost, ovšem mnoho kořistí a vítězných trofejí se Švédům nedostalo, sotva nemnoho pytlů ovsa a několik prázdných vozů, leč Karlu Gustavovi nyní s lupnešla.

Těšil se, že vítězství tak jako druhdy s'a v jeho šlépějích, a že sotva se objevil, již porazil — i samého pana Czarnieckého, na němž spočívaly největší naděje Jana Kazimíra a Republiky.

Následujícího dne vzbudili se o svědčení, a první slova, jež všem z úst vyšla, byla:

— Není Czarnieckého.

Jeden druhému je opakoval, jakoby se chtěl navzájem ujistiti o dobré novině. Pochod nastoupen vesele. Den byl stavený, suchý, příjemný. Srst koní i chřípí pokrývaly se jinovatkou.

Pod večer přijel Karel Gustav do Grabova v dobré míře. Již se ubíral na lože, když mu Ašemberg oznámil srdomatněním důstojníkem, že musí s ním mluviti.

Lo chvíli vešel, ale nikoli sám, nýbrž s kapitánem dragonským. Král, jenž měl bystré oko a paměť tak nesmírnou, že pamatoval téměř všechna jména vojáku, poznal hned kapitána.

— Co je nového, Freede? zeptal se. Dubois se vrátil?

— Dubois je zabit! odpověděl Freed.

Král se ulekl a nyní teprve zpozoroval, že kapitán vyhlíží, jako by ho z hrobu zvedli, že oděv má na sobě roztrhaný.

— A dragonni? — zeptal se — ony dva pluky?

— Všecko je pobito, mne jediného živého nastili.

Osmahlý obličej krulův ještě více se ztemnil, král zabořil si dlouhé nůčery za uši.

Kdo to učinil?

Czarniecki!

Karel Gustav umlkl a prekvapen pohlížel na Ašemberga, a ten toliko hlavou kývat a jako by chtěl opakovati:

Czarniecki, Czarnyecki, Czarniecki!

Vše to není pravdě podobno. Viděl jste ho na vlastní oči?

Jako váš majestát nyní vidím. Pomeril mi, abych se pokoušel a abych vaší královské milosti řekl, že ted' přes Visnu překročí, ale brzo po stopě nám půjde. Nevím, řekli pravdu.

Dobrec! řekl král. Je mnoho lidí při něm?

Nemohl jsem dobře poznati, ale na čtyři tisíce lidí jsem sám viděl a za lesem stála také nějaká jízda. Byli jsme obklopeni u Krasičina, k němuž plukovník Dubois zámyslně se silnice zaboček, neboť obdržel zprávu, že se tam nějaký ozbrojený lid nachází. Ted' se domnívám, že Czarniecki zámyslné vzkaz poslal, aby nás do lécky dostal. Nikdo než já živ nevyšel. Sedláci dobíjeli raněné a já zázrakem jsem ušel.

— S d'áblem snad ten člověk přiměří uzavřel, řekl král, přikládaje k čelu dlaň. Neboť že by po takové porážce znovu vojsko mohl sebrati a nad hlavou nám stanouti, to není moc lidská.

— Stalo se, co maršálek Vittemberg předpovídal — řekl Ašemberg.

Král vybuchnul:

— Vy všichni umíte předvídat, jenom radit neumíte.

Ašemberg zbledl a umlkl. Karel Gustav zdál se býti ze sanč dobroty oslepen, když byl vesel, ale když se zamračil, vzbuzoval nevýslovný strach v nejbližším okolí, ptáci se tak neboji orla, jako se před ním skrývali nejstarší a nejzasloužilejší generálové.

Leč nyní se brzy vzpamatoval a zeptal se opět kapitána Freeda:

— Je dobré vojsku s Czarnieckým?

— Viděl jsem několik praporů nevyrovnatelných, jak už u nich jízda bývá.

— To je tatáž, která pod Golembiem s takovou zuřivostí doráželа. Jsou to dle všeho staré pluky. A on sám, Czarniecki je vesel a troufalý?

— Tak si troufá, jako by byl on pod Golembiem vojsko rozehnal. Ted' teprve nabyli sebevědomí, neboť pro nové vítězství na porážku zapomněli a krosnínské vítězství si líbují. Odjel jsem za ustaveného urážení a spílání.

— Což na tom! odpověděl Karel Gustav. Czarniecki není poražen a vojsko již sebral — to je hlavní. Tím spěšněji musíme ku předu pospíšiti, abychom polského Dария co nejdříve dostihli. Vy, pánové, můžete již odejíti. Vojsku řekněte, že ony pluky zahynuly, bysme napadeny houfy sedláků. Jdeme ku předu.

II.

Následujícího dne, sotva že se rozednilo, dal se král na pochod a přešel do Lublina. Ošetřev správu, že pan Sapieha po odražení lisohuslavova útoku se značným vojskem se blíží, nechal v Lublině toliko záložní posilu a ubíral se dále. —

Nejbližším cílem výpravy bylo nyní pro něho Zámostí, neboť, kdyby i té silné tvrze byl s tp do rukou, získal by pevné základ pro další vojnu a tak znamenitou oporu, že s plnou nedůvěrou by mohl šťastný konec vojny očekávati. O Zámostí kolovaly různé zprávy. Polácí, kteří ještě při Karlu Gustavovi stáli, ujišťovali, že je to tvrz v Republice nejsilnější, a jako důvod uváděli, že útok všech sil Chmelnického vydržela.

Slyšel jsem, že pěchoty ve tvrzi jsou dobré, ale jízdy že tam nemají.

— Jízdy toliko v otevřeném poli je třeba, ostatně, když Czarniecki není pobit, jak se ukázalo, mohl by jedním nebo dvěma prapory posloužit.

— Vy jen samé obtíže vidíte.

— Ale stále doufám ve šťastnou hvězdu vaší královské milosti — odpověděl Sapieha.

Měl pravdu pan Jan, předvídaje, že Czarniecki Zámostí opatří jízdou. Pan Zamoyski měl své jízdy dosti a pomoci nepotřebovaní, leč kastelán kyjovský dva prapory, jez nejvíce pod Golembiem utrpěly, totiž Sembekův a landanský, zámyslně do pevnosti poslal, aby si mohly odpočinouti, aby se nasytily a koně vyměnily. V Zámostí je přijal pan Soběpán velmi hostinně, a když se dověděl, jak slavní vejáci se při nich nacházejí, do nebe je vychvaloval, dary obsypal a demně je ke stolu svému zval. Nelze popsati radost a zlojetí kněžny Grisebdy, jež počítila při sečtání s panem Skřetuským a s panem Volodyjovskvm, bývalými nejstatečnějšími plukovníky velikého svého choté. Oba padli jí k nohám vřelé slzy prolévajíce, a i ona nemohla se pláče zdržeti.

Žagiona brzo pana starostu kalušského prohlédl a ten si ho velice oblíbil a ve všem se k němu obracel, zvláště když se i od kněžny Grisebdy dověděl, že před časem sám neboztík, kníže pan Zagleba miloval a že ho "vir incomparabilis" nazýval. Demně tely večeři při stole posloužemali, a pan Zagloba vyprávěl o starších i novějších časech, o vojnách s Kozáky, o zradě Radzivillově a o tom, jak z pana Sapiehy člověka učinil.

Pane Zágloho! — zvolal starosta — krále švédského nepustím do Zámostí a vás nepustím ze Zámostí!

Pane starosto, děkuji za lásku, ale toho vaše důstojnost nečiní, neboť jakkoli byste prvním rozhodnutím Karla Gustava zarmoutil, druhým byste potěšil.

— Dejte mi slovo, že ke mně po vojně přijdete.

— Dávam.

Dlouho ještě besedováno, až pak sen počal rytíře přemáhati, i šli si odpočinouti, zvláště proto, že jim nadcházely noci bezesné. Švédové byli již blízko, a předni jejich stráže očekávány každou hodinu.

— Zámostí zajisté nevydá — řekl Zágloba vracejíc se do svého bytu se Skretuskými a s Volodyjovským. Pozorovali jste, pánové, jak jsme se do sebe zamilovali! Dobře se nám povede v Zámostí, mně i vám. Shodli jsme se spolu s panem starostou tak, že žádný truhlář dřížky k sobě lépe nespojí. Dobrý pán! Hm! Kdyby byl mým nožem a kdybych ho u pasa nosil, často bych jím po očích jezdil, neboť je trochu tupý... Ale je to dobrý člověk, a nezradí, jako ti býčí biržanští. Pozorovali jste, jak magnáti hnou k starému Zágłobovi? Stále, aby se člověk obaněl. Sotva jsem se Sapiehy zbavil, už je tu druhý. Ale je to nástroj jako basa, a takovou na něm zahraju písničku Švédům, že se pod Zámostím k smrti utanecují. Natáhnu ho jako gdánské hodiny.

Další hovor přerušil jim hluk dopadající z města. Po chvíli známý důstojník rychle přeběhl kolem rozmlouvajících.

— Stůj! zvolal Volodyjovski. Co se děje?

— Z valů je viděti záři. Šechřešín hoří. Švédové jsou zde.

— Pojd'me na valy — pánové! řekl Skřetuski.

— Jděte, a já si zdřímnu, neboť na zítřek je mi třeba sil — odpověděl Zágloba.

III.

Ještě téže noci se Volodyjovski vypravil na podjezd a ráno dostal několik zpráv. Zprávy potvrdily, že král švédský osobně je v Šechřešíně a že co nevidět bude pod Zámostím.

DRA. PETRA
HOBOKO
je lékem, který obstál zkoušku více než stoletého stálého užívání. Čistí krev, posiluje a osvěžuje celou soustavu tělesnou a dodává sílu a pružnost životním ústrojům.
Připraveno z čistých zdraví dodávajících kořínků a bylin neobsahuje ničeho než jen co prospívá. V případech chřipky, reumatismu, neduhu žaludku, jater a ledvin jako lék nemá sobě rovného.
Nelze ho koupit v lékárnách, výhradně dodává se přímo skrze zvláštní jednatele. Není-li jednatele ve vašem sousedství, dejte jednejm vyrozuměním a majitelům.
DR. PETER FAHRNEY & SONS CO.,
19-25 So. Hoyne Ave., CHICAGO, ILL.

J. B. Dibelka — Francis A. Flaks
DIBELKA & FLAKS.
ARCHITEKTI A DOZORCI NA STAVBY
Naše úřadovna jest největší česká architektská firma ve Spojených Státech. Zaměstnáváme dobré síly s každém odboru a tudíž jest nám možno podnikonat plány na budovy s nákladem velikosti a druhu snad kdekoliv ve Spojených Státech nebo Kanadě.
Již na čtvrtý rok p. Dibelka zastává úřad státního architekta pro stát Illinois, v kteréž době postavil více než za pět miliónů dollarů budov rozličného charakteru a tudíž nabyl velké zkušenosti v jeho oboru.
Jsme odborníci na nemocnice, hostely, veřejné budovy, školy od přípravných až do universitních budov, nemocnice pro choť ných ústavů, kroužky, residence, úřadní budovy (fireproof office buildings) atd.
Zdvořile žádáme naše krajany, bydlící kdekoliv ve Spojených Státech neb Kanadě, by nám laskavě sdělili, když se zamýšlí stavěti jakékoliv budovy a rádi obdrží naše návrhy a ceníky jejich nákladů. Čím větší, tím lepší. My jsme ochotni sdělovati peněžité podrobné informace, v přání, že kvalitou obdrží ona práce. Čest podporujeme české umění a tak se nám dostane většího uznání od našich amerických rodáků. (3x52)
DIBELKA & FLAKS
130 No. 5th Ave., CHICAGO, ILLINOIS.

Václav Kozák
vlastní moderní závod řeznický a uzenářský
2705 SO. 10. STR., OMAHA, NEBR.
Zásoby čerstvého masa, jakož i všelijaké výrobky uzenářské té nejlepší jakosti. Zkuste koupiti u nás jednou a zajisté, že potřebě přijdete zase. Objednávky možno učiniti telefonem: Douglas 4788.

NEJSTARŠÍ A NEJLEPŠÍ MÍSTO PRO SCHŮZKY JEST
ED. MAURERA RESTAURANT A HOSTINEC.
V ČÍSLE 1306 FARNAM ULICE.
Pravá importovaná piva na čepu PLZEŇSKÉ z Měšťanského pivovaru v Plzni v Čechách. Reformanech Bavaria prvn. Prvo Anheuser Bush a světoznámé Faust získalo rozsáhlou reputaci.
Kavárna pro dámy naléza se na druhé podlaze.

HULSE & RIEPEN
16. a Jones ul.
Pohrobníci a Balsamovači
Veškerá naše obsluha jest prvé třídy a spolehlivá. Rakve prodáváme za poměrně levné ceny. Za uspokojení ručíme. Neopomeňte místo. —15f

Trpící sestry
Na zdraví vašem blaho rodin závisí a proto trpíte-li některou tak zvanou ženskou nemocí jako je bolest při měsíčním, nepravidelné, dlouho trvající, příliš časté neb příliš skrovné měsíčné, bělotok, tlak dolů v mateřském ústroji jako by z vás chtělo něco vypadnout, pálení a svědění a jiné bolestné pocity v mateřském ústroji, změna života, ženská slabost neb máte-li bolesti v kříži, hlavě a bocích; pálení ve slabinách; pálení v rukách a nohách, pocity horka a zimy, omdlíváte-li, trpíte-li revmatismem, zlatou žilou a jinak jste nemocné — vězte, že vám mohu poskytnouti levně domácí léčení, které můžete užívati doma, pohodlně, bez zdržování ve práci, aniž kdo cizí by o tom ve věděl, a které již mnohou ženu zachránilo od pobytu v nemocnici a od OPERACE. Každé ženě, matce a dívce, která mi napíše, pošlu knížečku o ženských nemocech, všechna potřebná vysvětlení a vzorek léku na zkoušku na schválení ZCELA ZDARMA, aniž by tím byla nějak vázána co objednávání. Léčení jest ceny mírné, tedy i ta nejchudší trpitelka si je může zaopatřiti. Píšte hned, česky nebo anglicky, na adresu:
MARIE VOTYPKA,
Dept. 10, SOUTH BEND, INDIANA